

Aneta Kuna-Marszałek

Zależność między liberalizacją handlu a polityką ekologiczną w warunkach globalizacji gospodarki światowej

Słowa kluczowe: *polityka handlowa, liberalizacja handlu, polityka ekologiczna, globalizacja gospodarki światowej*

Abstrakt: We współczesnym świecie coraz częściej podnoszone są głosy, że nie jest możliwa realizacja zasad polityki handlowej w oderwaniu od polityki ekologicznej. Zdrowa i racjonalna gospodarka nie jest w stanie sprawnie funkcjonować w zdegradowanym środowisku. Globalizujące się systemy ekonomiczne ze swoim liberalnym podejściem do handlu muszą więc brać po uwagę ogólnoświatowe konsekwencje podjętych działań i wspierać rozwój przyjazny dla otoczenia przyrodniczego. Czy „ekologizacja” handlu ma racjonalne uzasadnienie ekonomiczne? Czy wzajemne związki między liberalizacją a polityką ekologiczną są rzeczywiście silne i powinny stać się przedmiotem międzynarodowej debaty? To główne pytania, na jakie Autorka próbuje znaleźć odpowiedzi w niniejszym artykule.

WPROWADZENIE

W ciągu ostatnich dziesięcioleci działalność człowieka w środowisku przybiera wymiar globalny, a jej skutki są odczuwalne pod każdą szerokością geograficzną. Aktywność gospodarcza współczesnych społeczeństw wiąże się często z wytwarzaniem różnych zagrożeń ekologicznych, społecznych czy zdrowotnych. Ograniczoność i wyczerpywalność bogactw naturalnych, a także narastające zanieczyszczenie środowiska naturalnego coraz częściej obligują państwa do wprowadzania takich zasad gospodarowania, które są zgodne z polityką ekologiczną. Podmioty funkcjonujące na rynku powinny się więc liczyć z koniecznością występowania instrumentów, ograniczeń czy form kontroli, które respektowałyby dbałość o środowisko przyrodnicze.

Dyskusja na temat kooperacji w dziedzinie handlu i ekologii toczy się od dawna, szczególnie z uwagi na rosnącą społeczną świadomość ekologiczną. Koncentruje się ona na dwóch istotnych problemach. Pierwszy polega na udzieleniu odpowiedzi na pytanie, jaki rodzaj polityki handlowej oraz jaki zakres jej instrumentów są optymalne z punktu widzenia polityki ekologicznej, czyli jakie sankcje handlowe mogą być wykorzystywane w związku z transgranicznym zanieczyszczeniem środowiska. Drugi rodzaj problemów dotyczy zróżnicowania standardów oraz norm ekologicznych między krajami i ich wpływem na konkurencyjność podmiotów gospodarczych działających na rynkach międzynarodowych. Dotyczy on sporu, czy wyższe standardy ochrony środowiska są skuteczną barierą pozataryfową i przykładem nowego protekcjonizmu w globalnej gospodarce światowej.

Celem artykułu jest omówienie najważniejszych zależności pomiędzy polityką handlową i ekologiczną. Poruszone zostaną kwestie liberalizacji w gospodarce światowej, z uwzględnieniem roli systemu GATT/WTO w tym zakresie. Szczególna uwaga zostanie poświęcona rozwojowi handlu międzynarodowego w kontekście formułowania i wprowadzania zasad ochrony środowiska. Na koniec przyjrzymy się bliżej związkowi handel–ekologia z perspektywy działalności WTO.

LIBERALIZACJA HANDLU W GLOBALNEJ GOSPODARCE

Liberalizacja handlu od momentu zakończenia II wojny światowej jest faktem. Od lat 50. XX wieku można zaobserwować wyraźne tendencje krajów do coraz większego otwierania rynków i znoszenia instrumentów polityki handlowej. Pod koniec ubiegłego stulecia wolny handel obejmował różne regiony świata i dotyczył nie tylko krajów wysoko rozwiniętych. Większe otwarcie gospodarek narodowych na współpracę z zagranicą następuje w państwach rozwijających się, w ugrupowaniach regionalnych oraz w całej gospodarce światowej. Liberalizacją zostają objęte zarówno obroty handlowe, jak również kapitałowe, wymiana usług czy przepływ pracowników. Procesy internacjonalizacji procesu gospodarowania dodatkowo pogłębiają te zjawiska i sprawiają, że gospodarka światowa staje się systemem państw wzajemnie ze sobą powiązanych i od siebie zależnych.

Globalizacja, czyli proces scalania gospodarek narodowych i międzynarodowych podmiotów gospodarczych w wyniku dynamicznego wzrostu obrotów towarowych, kapitałowych, pogłębionej specjalizacji i kooperacji, odegrała znaczącą rolę w liberalizowaniu światowego systemu handlu. Rewolucja informatyczna, przyspieszenie postępu technologicznego w transporcie, zapewnienie niezawodności połączeń między instytucjami gospodarczymi sprawiły, że nadal najważniejszą formą współpracy między krajami jest handel międzynarodowy.

Z tego powodu szczególnie interesująca jest rola Światowej Organizacji Handlu (*World Trade Organization* – WTO) w kreowaniu stabilnego i zrównoważonego rozwoju. Głównym jej zadaniem jest tworzenie czytelnych ram prawnych dla handlu, choć obecnie jej regulacje dotyczą wielu innych sfer międzynarodowych stosunków gospodarczych¹. Poza tym wszystkie umowy, które rozszerzyły system GATT na nowe obszary, pośrednio wspierają rozwój handlu towarami. Przyjęte zobowiązania krajów członkowskich, ułatwiające dostęp do rynków, dotyczą nie tylko samej wymiany, ale także obejmują procesy produkcyjne czy porządkują zasady rozwiązywania sporów między partnerami.

Pod auspicjami WTO (wcześniej GATT) doszło do głębszego otwarcia rynków krajów członkowskich, czyli ponad 150 państw na świecie. Było to rezultatem obniżania ceł i znoszenia innych przeszkód handlowych. W okresie powojennym, dzięki podpisanemu w 1947 r. Porozumieniu GATT, zaszły istotne zmiany w stosowanych środkach polityki handlowej. Przede wszystkim zmniejszyło się znaczenie ceł jako narzędzia ochrony². Z drugiej jednak strony funkcję protekcji krajowej produkcji zaczęły pełnić różnorodne przeszkody pozataryfowe, które charakteryzowała większa swoboda użycia. Niektóre z nich stanowiły integralną część wewnętrznej polityki gospodarczej krajów i eksporter miał trudności z udowodnieniem, że importer wykorzystywał je jako narzędzia protekcji. Poza tym środki pozataryfowe działały selektywnie (np. sankcje antydumpingowe), a regulowane zazwyczaj aktami wykonawczymi nie wymagały skomplikowanych procedur ustawodawczych. Z tego powodu negocjacje handlowe GATT, a obecnie WTO zaczęły obracać się wokół narzędzi pozataryfowych oraz tych elementów polityki wewnętrznej, którym przypisuje się wpływ na handel. Z czasem pojawiły się także standardy regulacyjne dla polityk gospodarczych krajów członkowskich, które oznaczały konieczność ich implementacji do krajowego ustawodawstwa, dostosowania do nich wcześniej przyjętych rozwiązań krajowych, a także zapewnienia przestrzegania tych standardów przez podmioty gospodarcze (Świerkocki, 2007).

Poza tym wyrazem dążeń do realizacji idei liberalnego handlu było oparcie GATT i WTO na kilku ważnych zasadach, które tworzyły swoisty kodeks dobrego postępowania w stosunkach handlowych. Najważniejszą z nich był zakaz dyskryminacji między partnerami, co znalazło odzwierciedlenie w klauzuli najwyższego uprzywilejowania (KNU). Nakazywała ona rozciągnięcie wszelkich

---

¹ Inne ważne dziedziny objęte regulacjami WTO odnoszą się do liberalizacji usług w ramach GATS, praw własności intelektualnej w umowie TRIPS, handlowych aspektów inwestycji w porozumieniu TRIMS, jak też fakultatywnych porozumień handlowych: Porozumienia w sprawie handlu samolotami cywilnymi; Porozumienia w sprawie zakupów rządowych; Międzynarodowego porozumienia mleczarskiego; Międzynarodowego porozumienia o mięsie wołowym. Por. www.wto.org (10.10.2009).

² Wynikało to ze znacznego obniżania poziomu stawek celnych, średnio z 40% po zakończeniu II wojny światowej do 4% na przełomie XX i XXI wieku.

korzyści i ulg przyznawanych jednemu krajowi na pozostałych sygnatariuszy GATT/WTO. Uzupełnieniem KNU była zasada wzajemności, w myśl której żadne państwo nie było zobowiązane do udzielania jakichkolwiek koncesji innemu partnerowi bez uzyskania wzajemnych ustępstw z jego strony. Stanowiła ona wyraźny bodziec dla negocjatorów, stwarzając zachętę do otwierania swoich rynków na towary zagraniczne.

System GATT/WTO odegrał bardzo ważną rolę w zakresie kształtowania reguł handlu światowego, co przyczyniło się do znacznej liberalizacji i stabilizacji międzynarodowych stosunków ekonomicznych. Jego instytucjonalne i normatywne ramy ułatwiły liberalizowanie światowych rynków, zawieranie porozumień o wolnym handlu czy powstrzymały niektóre państwa od wprowadzania dyskryminujących środków w polityce handlowej. Przyczyniło się to do integracji globalnej gospodarki i dawało gwarancję bezpieczeństwa oraz ciągłości stosunków handlowych na świecie (Rymarczyk, Wróblewski, 2005).

Liberalizacja handlu w współczesnej gospodarce jest również możliwa dzięki sprawnemu funkcjonowaniu blisko 300 ugrupowań integracyjnych, w ramach których wprowadzane są ułatwienia w dostępie do wspólnego rynku. Uproszczenie i harmonizacja procedur oddziałujących na przepływy handlowe, spadek kosztów transakcyjnych, wprowadzanie technologii informatycznych monitorujących przepływy towarów sprawiają, że współpraca między państwami staje się intensywniejsza. Poza tym bardzo aktywne w dziedzinie ułatwień w handlu są także organizacje pozarządowe, np. Międzynarodowa Izba Handlowa (*International Chamber of Commerce*), Międzynarodowa Konferencja Przewoźników Ekspresowych (*International Express Carriers Conference*), Międzynarodowa Unia Transportu Drogowego (*International Road Transport Union*) czy Międzynarodowa Izba Spedycyjna (*International Chamber of Shipping*) (Hoekman, Kostecki, 2002).

Występowanie w praktyce wielu trybów liberalizacji handlu tzn. negocjacji w ramach GATT/WTO, integracji regionalnej czy autonomicznego otwarcia sprawiło, że mogła ona być sukcesywnie pogłębiana. Głównym jej motorem była jednak jednostronna rezygnacja z nadmiernej ochrony, a porozumienia z innym krajami czy to na szczeblu międzynarodowym czy regionalnym odegrały mniejszą rolę (por. Świerkocki, 2007). Pozostaje jednak jeszcze wiele do zrobienia, a wysiłek na rzecz liberalnego porządku w handlu powinien skupić się na poprawie przejrzystości stosowania administracyjnych instrumentów pozataryfowych oraz dostępie do informacji o barierach w handlu. Każde ograniczenie protekcjonizmu leży w interesie własnym kraju i jego partnerów ekonomicznych.

HANDEL MIĘDZYNARODOWY A OCHRONA ŚRODOWISKA

Argumentem przeciw pełnej liberalizacji handlu jest potrzeba uwzględnienia ochrony środowiska naturalnego w procesie gospodarowania, międzynarodowa wymiana bowiem znacznie przyczynia się do nadmiernego jego obciążania. Budowa i wykorzystywanie sieci dróg transportowych, eksploatacja ziemi do uprawy coraz większej ilości produktów, nadmierne wydobycie zasobów surowców, zanieczyszczenie powietrza spalinami czy składowanie odpadów trujących i radioaktywnych itd. uwiarygodniają taki pogląd. Z uwagi na skalę zagrożeń wynikających z naruszenia równowagi ekologicznej potrzeba zadbania o środowisko stanowi usprawiedliwienie dla wprowadzania utrudnień w globalnym handlu. Podgląd, że handel źle służy środowisku, a polityka ekologiczna jest coraz częściej wykorzystywana do celów protekcyjnych jest obecnie dość powszechny.

Handel międzynarodowy ułatwia realizację strategii trwałego rozwoju wskutek wykorzystania zasobów surowców stosowanych do produkcji oraz stymulowania międzynarodowych przepływów produktów. W gospodarce światowej można podać wiele przykładów krajów, w których uwolnienie handlu prowadzi do ekspansji produkcji, a zatem i zanieczyszczeń. W państwach słabo rozwiniętych specjalizacja w produkcji eksportowej prowadzi do degradacji ziemi, co wynika z nadmiernej intensyfikacji produkcji rolnej oraz jej monokulturowego charakteru. Procesy zachodzące w krajach Azji Środkowej są przykładem uwiarygodniającym taki pogląd. Przez wiele wieków rolnictwo krajów tego regionu było w stanie wyżywić mieszkającą tam ludność. Z chwilą włączenia tych krajów w radziecki system gospodarki centralnie planowanej tradycyjne uprawy zostały zastąpione przez masową uprawę bawełny (Budnikowski, 1998), co spowodowało degradację ziemi w tych regionach. Przez swoją nadmierną specjalizację handel międzynarodowy przyczynia się również do niszczenia innych zasobów odnawialnych. Jako przykład może posłużyć masowy odłów krewetek, głównie na potrzeby krajów rozwiniętych, który prowadzi do zanikania lasów mangrowych w wielu krajach rozwijających się, zwłaszcza w południowo-wschodniej Azji i wschodniej Afryce. W przypadku ich zniszczenia wybrzeże ulega destabilizacji, nasila się erozja, uszkodzeniu ulegają rafy koralowe. Odbudowa ekosystemu jest długotrwała, a często i niemożliwa.

Problemem jest także deforestacja na potrzeby rolnictwa i inne uprawy. Wyręby czynią duże spustoszenie w krajach Afryki, Karaibów, Pacyfiku czy w Ameryce Łacińskiej. W wielu przypadkach zjawisko to jest pochodną działalności przedsiębiorstw międzynarodowych zainteresowanych maksymalizacją zysku. Takie działanie niesie za sobą nie tylko środowiskowe, ale przede wszystkim ekonomiczne konsekwencje. Polegają one na tym, że niektóre państwa (np. Nigeria i Filipiny) tracą możliwości eksportowe produktów leśnych, a także miejsca pracy i dochody, jakie daje przemysł drzewny (Trade and, 1999; Brown, 2003).

Na podstawie tych kilku wybranych przykładów zasadne wydaje się przestrzeganie reguł polityki ekologicznej i ich powszechne egzekwowanie. Przeciwdziałanie wielu niekorzystnym dla środowiska efektom powinno być możliwe dzięki strategiom trwałego i zrównoważonego rozwoju, wprowadzanym zarówno na szczeblu narodowym, jak i międzynarodowym. Problematyczna staje się jednak kwestia, czy postulaty ochrony środowiska oraz tworzone w tym celu zasady funkcjonowania podmiotów gospodarczych mogą niecelowo lub umyślnie prowadzić do ograniczania handlu i stać się poważną przeszkodą utrudniającą wymianę międzynarodową. Przyjrzyjmy się zatem bliżej konsekwencjom wprowadzania restrykcyjnych narzędzi chroniących środowisko naturalne z perspektywy handlu międzynarodowego.

Do podstawowych środków polityki ekologicznej zaliczamy instrumenty regulacji bezpośredniej występujące najczęściej w formie norm czy pozwoleń prawoadministracyjnych³ oraz narzędzia ekonomiczne⁴ (Jaźwiński, 2007). Wprowadzane zakazy i nakazy mogą dotyczyć sfery produkcji lub konsumpcji i oddziaływać na wielkość, kierunki i dynamikę handlu międzynarodowego. Wprowadzanie ograniczeń może stanowić utrudnienie dla eksporterów oferujących swoje towary na określonym rynku. Jeśli inne przepisy obowiązują w ich kraju, muszą dostosować swoją produkcję do wymogów istniejących na rynku importera. Najczęściej eksporterzy je akceptują i spełniają. Jednak w przypadku wybranych produktów i krajów przestrzeganie niektórych standardów może nastręczać trudności. Odnosi się to przede wszystkim do krajów rozwijających się, które nie mają zaostrożonych norm ekologicznych lub nie są one egzekwowane. Z tego powodu w grupie państw najmniej rozwiniętych podnoszone są głosy, że standardy polityki ochrony środowiska obowiązujące w krajach uprzemysłowionych wprowadzane są celowo, aby utrudnić dostęp do rynków towarom tańszym pochodzącym od konkurentów.

Wpływ zaostrożenia norm ochrony środowiska na handel zagraniczny w danym kraju jest widoczny głównie w niektórych sektorach gospodarki: rolnictwie, leśnictwie, rybołówstwie, transporcie oraz przemysłach ciężkich: górnictwie, hutnictwie i produkcji „ciężkiej” chemii (Wysokińska, 2001). Z jednej strony ograniczany jest handel towarami szkodliwymi dla środowiska, co może mieć wpływ na dotychczasowy strumień importu i eksportu tego kraju czy ich kierunki. Z drugiej zaś zaostrożenie standardów ochrony może oznaczać czystsza

---

³ Do najważniejszych można zaliczyć: normy emisji zanieczyszczeń i składowania odpadów określające, ile jednostka użytkująca środowisko może wyemitować szkodliwych substancji, normy emisji, określające dopuszczalny stopień stężenia zanieczyszczeń, ocenę ryzyka ekologicznego.

⁴ Do najważniejszych można zaliczyć: opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska, bezpośrednie czy pośrednie formy subsydiowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska, opłaty produktowe, w tym ekologiczny podatek od paliw, depozyty i zastawy ekologiczne, obowiązkowe i dobrowolne ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej od szkód ekologicznych.

technologicznie produkcję, bardziej dostosowaną do restrykcyjnych norm międzynarodowych. Takie zjawisko może determinować poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw na rynkach krajowym i zagranicznym, która w dłuższym okresie stymuluje wzrost eksportu. Mimo iż ochrona środowiska może wymagać ponoszenia wysokich kosztów, to istnieją również duże korzyści mające związek z poprawą produktywności wykorzystywanych zasobów, wzrostem konkurencyjności i pozytywnym oddziaływaniem na zatrudnienie. Oznacza to możliwość wystąpienia długofalowych korzyści z wdrożenia nowoczesnych norm i standardów ochrony środowiska

Niektóre regulacje polityki ekologicznej mogą przyczyniać się również do ochrony rodzimych zasobów naturalnych oraz ograniczać import towarów szkodliwych, np. dużych samochodów zanieczyszczających powietrze nadmierną emisją spalin, wyrobów zawierających związki metali ciężkich (m.in. ołowiu), głośnych pojazdów, maszyn i urządzeń lub szkodliwych paliw (Wysokińska, 2001). W ten sposób zwolennicy wykorzystania polityki handlowej wskazują, że za jej pomocą można zapewnić przestrzeganie norm ochrony środowiska w innych krajach. Ponadto ograniczanie handlu mogłoby służyć jako środek nacisku zmuszający do respektowania międzynarodowych porozumień ekologicznych. Jednak skuteczność działań zależy od wielu okoliczności, np. pozycji rynkowej kraju wprowadzającego restrykcje, poparcia ze strony pozostałych uczestników obrotu międzynarodowego czy wielkości strat w dobrobycie spowodowanych protekcją (Świerkocki, 2007).

Normy produkcyjne związane ze środowiskiem naturalnym, obowiązujące wytwórców prowadzących działalność produkcyjną w danym kraju stanowią dla nich dodatkowy koszt, czego skutkiem może być stagnacja własnej produkcji i zwiększony import. Przepisy ochrony środowiska zmniejszają konkurencyjność firm, które zmuszone do ich wdrożenia ograniczają swoje możliwości eksportowe. Oznacza to, że standardy ekologiczne „krzywdzą” niejako krajowych przedsiębiorców, ponieważ na innych rynkach wymagania mogą być mniejsze. Stąd też zjawiskiem dość powszechnym jest realokacja przedsiębiorstw do państw o nierestykcyjnych przepisach ochrony środowiska.

We współczesnej gospodarce można zaobserwować również znaczący wzrost sprzedaży dóbr wytwarzanych z respektowaniem norm ekologicznych. Coraz więcej osób jest skłonnych zakupić produkt nawet po wyższej cenie, gdy posiada on etykietę potwierdzającą jego zgodność z normami ochrony środowiska a do jego wytworzenia zostały wykorzystane ekologiczne uprawy. Taka „ekoetykieta” może być elementem wyróżniającym dobra i stanowić o konkurencyjności produktu (*Environment*, 2005). Zatem popyt konsumentów jest ważnym czynnikiem, który powinno się uwzględnić przy analizie związków między polityką ochrony środowiska, handlem a konkurencyjnością.

Liberalizacja handlu w przepływie towarów zwiększa wydajność światowego systemu ekonomicznego, umożliwia bowiem krajom specjalizację w sektorach,

w których mają przewagę konkurencyjną, również tę opartą na efektywnej ochronie środowiska. Poza tym znoszenie barier umożliwi łatwiejszą międzynarodową dystrybucję ekologicznych technologii, dóbr i usług oraz stwarza możliwość lepszego pozyskiwania zasobów z punktu widzenia ochrony środowiska.

ZWIĄZKI MIĘDZY HANDELEM A OCHRONĄ ŚRODOWISKA W KONCEPCJI WTO

Wpływ regulacji w dziedzinie ochrony środowiska na handel międzynarodowy stał się przedmiotem zainteresowania GATT pod koniec lat sześćdziesiątych. W 1971 r. powołano grupę roboczą, która miała zajmować się wspomnianą problematyką, jednak jej działalność do 1991 r. była zawieszona. Od tego czasu współpraca w zakresie liberalizacji handlu i ekologii zyskała podstawy formalne, a kraje członkowskie GATT podkreśliły konieczność koordynacji swoich zamierzeń w tych dwóch obszarach.

Komitet ds. Handlu i Środowiska zaczął działać od stycznia 1995 r. Jego głównym zadaniem jest identyfikacja zależności między instrumentami polityki handlowej a narzędziami polityki ekologicznej w celu promocji zrównoważonego rozwoju oraz formułowanie rekomendacji dla zmian w systemie wielostronnym, zgodnych z jego niedyskryminacyjnymi zasadami (*Trade and*, 1999). W swojej pracy zajmuje się m.in. efektami ekologicznego oznaczania towarów, klauzulami w międzynarodowych porozumieniach ekologicznych zezwalających na stosowanie sankcji handlowych jako metody egzekwowania lub wdrażania porozumień, ekologicznymi skutkami polityki wspierania rolnictwa czy handlem zakazanymi dobrami.

Pomimo znacznej aktywności Komitetu oraz rosnącego na forum WTO zainteresowania skutkami ochrony środowiska dla rozwoju handlu jak dotychczas nie wyodrębniono tej problematyki w regułach wielostronnych. W wyniku Rundy urugwajskiej na potrzeby WTO wprowadzono w życie kilka porozumień, stanowiących podstawę prawną do interwencji w trosce o przyrodę:

- artykuły I, III, XI, XX (b i g) GATT,
- artykuł XIV Układu Ogólnego w Sprawie Handlu Usługami,
- Porozumienie w sprawie barier technicznych w handlu⁵,
- Porozumienie w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych⁶,

---

⁵ Porozumienie pozwala każdemu krajowi ustalać standardy ochrony środowiska, z zastrzeżeniem, że nie powinny one zakłócać handlu bardziej niż to konieczne dla osiągnięcia celów polityki wewnętrznej.

⁶ Porozumienie ma na celu m.in. zapewnienie zdrowej, bez zanieczyszczeń chemicznych i biologicznych, żywności.

- Porozumienie w sprawie handlowych praw własności intelektualnej⁷,
- Porozumienie o rolnictwie⁸,
- Porozumienie w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych⁹.

Światowa Organizacja Handlu unika wprowadzania jednoznacznych reguł ekologicznych i pozostawia swoim członkom znaczną swobodę w ich stosowaniu. Takie stanowisko wydaje się uzasadnione, gdy uświadomimy sobie jak zróżnicowaną grupę pod względem rozwoju ekonomicznego stanowią kraje członkowskie. Szczególnie stanowczo bronią się przed formułowaniem obowiązujących dla wszystkich zasad ekologicznych państwa słabo rozwinięte. Przyjęcie przez nie ostrzejszych standardów stworzyłoby kolejną barierę dla wzrostu produkcji i eksportu. Stoją więc na stanowisku, że włączenie zasad ochrony środowiska do reguł handlu pogorszy ich pozycję konkurencyjną. Kraje rozwijające się z niepokojem odnoszą się także do tych wymogów, które mogą utrudniać im dostęp do rynków wysoko rozwiniętych. Ich zdolność do sprostaną standardom ekologicznym zależy w dużym stopniu od ich dostępu do technologii przyjaznych środowisku. Z tego powodu przyjmowane są rozwiązania kładące nacisk na promowanie tych technologii na preferencyjnych warunkach (np. art. 7 Porozumienia w sprawie handlowych praw własności intelektualnej). Pozwoli to osiągnąć obopólne korzyści producentom i użytkownikom i wpłynie korzystnie na wzrost dobrobytu w gospodarce światowej.

ZAKOŃCZENIE

Postępujący proces internacjonalizacji procesu gospodarowania, jak i dążenie do wprowadzania międzynarodowych norm ekologicznych sprawiają, że coraz wyraźniej zaznaczają się relacje między handlem a ochroną środowiska. Nie zawsze są one jednoznaczne i dobrze rozpoznane, choć podkreśla się ich ważną rolę w globalnej gospodarce.

Istotna jest świadomość, że obie polityki: handlowa i ochrony środowiska powinny się wzajemnie wspierać dla realizacji koncepcji trwałego i zrównoważonego rozwoju. Z jednej strony bowiem otwarty, wielostronny system handlowy może umożliwiać wydajniejsze wykorzystanie zasobów naturalnych pod względem ekonomicznym i ekologicznym oraz ograniczać niekorzystną presję na środowisko naturalne, z drugiej zaś wymogi ekologii nie mogą stać się prze-

---

⁷ Porozumienie umożliwia odmowę dla rejestrowania patentów wynalazków stanowiących zagrożenie dla środowiska przyrodniczego.

⁸ Porozumienie zobowiązuje członków WTO do reformowania rolnictwa w taki sposób i w takim zakresie, żeby uwzględniać potrzeby środowiska przyrodniczego.

⁹ Porozumienie umożliwia wsparcie finansowe dla przedsiębiorstw, które inwestują w ochronę środowiska.

szkodą dla handlu. W tym kontekście ważna jest współpraca między krajami, zainteresowanymi rozwojem ekonomicznym bez szkody dla środowiska. Ożywiona dyskusja jest konieczna, ponieważ większość obowiązujących międzynarodowych konwencji w dziedzinie ochrony środowiska, mimo iż bezpośrednio nie odnosi się do sfery handlu, pośrednio wprowadza ograniczenia dla wolnego rynku.

Ważna jest także rola, jaką muszą odegrać zarówno kraje rozwinięte, jak i rozwijające się w dążeniu do optymalnych rozwiązań. Pierwsze muszą wywiązywać się ze swoich zobowiązań w sprawach finansowych, dostępu do transferów technologii oraz zwiększania zdolności produkcyjnej. Zadanie drugich polega na podtrzymaniu dotychczasowych wysiłków na rzecz promowania wzajemnego dialogu oraz koordynacji polityki ekologicznej na szczeblu narodowym. Budowanie zaufania wymaga wysiłków podejmowanych także na forum międzynarodowych organizacji m.in. WTO, UNCTAD, UNEP oraz różnych instytucji i całych społeczeństw.

Polityka wolnego handlu i zasady polityki ekologicznej muszą się uzupełniać. Warunkiem powodzenia jest sytuacja, w której środowisko nie stwarza dodatkowych przeszkód w rozwoju handlu, zasady handlu zaś zapewniają odpowiedni poziom protekcji tego środowiska. Kwestia wpływu polityki ekologicznej na liberalizację obrotu towarami musi więc być traktowana priorytetowo, a w poszukiwaniu równowagi rządy powinny promować najskuteczniejsze metody rozwiązywania problemów degradacji środowiska. Aby integracja handlu i środowiska wspierała rozwój gospodarczy, wymagane są mechanizmy, które łączą kilka wymiarów narodowej i międzynarodowej aktywności ekonomicznej (Wysokińska, 2001). Tworzenie inicjatyw legislacyjnych, prowadzenie polityki na szczeblu krajowym, regionalnym i globalnym, udzielanie pomocy finansowej i technicznej czy podejmowanie rzeczowej współpracy sprzyjają znajdowaniu kompromisów ułatwiających rozwój handlu bez ryzyka naruszania zasad ochrony środowiska.

LITERATURA

- Brown L. R. (2003), *Gospodarka ekologiczna. Na miarę Ziemi*, Książka i Wiedza, Warszawa.
- Budnikowski A. (1998), *Ochrona środowiska jako problem globalny*, PWE, Warszawa.
- Environment and trade. A handbook* (2005), UNEP-IISD, Canada.
- Czaja S., Becla A. (2002), *Ekologiczne podstawy procesów gospodarowania*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Hoekman B., Kostecki M.M. (2002), *Ekonomia światowego systemu handlu. WTO: Zasady i mechanizmy negocjacji*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Jaźwiński I. (2007), *Podstawy polityki ekologicznej*, [w:] Małachowski K. (red.), *Gospodarka a środowisko i ekologia*, CeDeWu.PL, Warszawa.
- Kośmicki E., Czaja Z. (2002), *Spółczesność i środowisko w dobie globalizacji gospodarki*, AR w Poznaniu, Poznań.

Rymarczyk J., Wróblewski M. (2005), *10 lat Światowej Organizacji Handlu*, Oficyna Wydawnicza Arboretum, Warszawa.

Trade and environment (1999), WTO, Geneva.

Świerkocki J. (2007), *Ekonomiczne przesłanki wielostronnej regulacji międzynarodowego handlu towarami*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Wysokińska Z. (2001), *Związki między liberalizacją handlu a ochroną środowiska w procesie globalizacji gospodarki i integracji europejskiej*, http://ce.uw.edu.pl/pliki/pw/3-2001_Wysokinska.pdf.

www.unep.org

www.wto.org

INTERLINKAGES BETWEEN TRADE LIBERALISATION AND ECOLOGICAL POLICY IN GLOBALIZING ECONOMY

Key words: *trade policy, trade liberalisation, ecological policy, globalizing economy*

Abstract: The relationships between free trade and the environment are one of the main issues of contention between environmental and ecological economics. The liberalization of international trade facilitates economic growth that causes the deterioration of the environment. On the other hand ecological policy with its autonomous, strict standards could curb trade flows and make the competitive advantage of countries with lower environmental standards. The aim of the article is to show how trade can affect the environment and how environmental concern can work through the trading system to foster development in both rich and poor countries. Broader understanding and awareness of these linkages are fundamental for fair and environmentally sustainable policies and trade flows.

